

Zenével a kiemelkedésért: ökölrázás helyett Szimfónia

Venezuelai mintára született meg a hátrányos helyzetű gyermekeket a zene, a muzsikálás segítségével kiemelni és fejleszteni szándékozó Szimfónia program. A fiataloknak nem csak hangszertudása, hanem a magatartása, koncentrációs képessége is javult a program hatására. A zene ugyanis jobbá teszi az embert – derül ki riportunkból.

„*Megjöttek a fiúk, a tarnabodi fiúk*” – szól az ének a Magyar Máltai Szeretetszolgálat Szarvas Gábor úti központjából. A dalszöveg azonban kicsit sántít. Nem csak fiúk és nem is egyedül Tarnabodról érkeztek a fővárosba.

Húsz roma gyerek három kis faluból – az észak-kelet magyarországi Tarnabodról, Alsózsolcáról, Szendrőládról – a Szimfónia program keretében utazott Budapestre, a másnapi fellépésre.

Nyomorból a zenébe

Távolról érkeztek a gyerekek, távolról ered a Szimfónia Program ötlete is. A programot Venezuelában El Sistema azaz A rendszer néven alapította José Antonio Abreu. A zongorista és közgazdász hangszert adott a nyomornegyedek gyermekeinek kezébe. Az így kialakuló zenekarok közösséget nyújtottak a csellengő fiataloknak, ahol megtapasztalhatták: a közös cél eléréséhez – a szimfónia megteremtéséhez – mindenkire szükség van, mindenkinek játszania kell a maga szerepét. A zenekar a társadalom működésének mintája lett. Az eredmény pedig nem maradt el. Ahol a program megjelent, ott csökkent a társadalmi feszültség, javult a közbiztonság. A program immár negyven éve, állami segítséggel működik az országban. A siker hallatán számos ország döntött úgy: saját képére formálva megvalósítja a maga El Sistemáját.

Hogy is maradhatott volna épp Magyarország ki, ahol legkésőbb Kodály óta a jelszó: „*A zene mindenkié!*” A cél világos volt. Az ország szegény, főleg romák lakta településein élő fiatalok kezébe hangszert adni, hogy a sikerélmény, a próbák adta rendszer és a zenekar közösségi ereje csökkentse az iskolai lemorzsolódást, és célokat, lehetőségeket nyújtson a muzsikusz gyerekeknek.

A Máltai Szimfónia 2013 nyarán Monoron született. A szervezők hegedűszóval járták a telepet, csalogatták a gyerekeket a programba. Jelentkező rengeteg, hangszer azonban annál kevesebb állt rendelkezésre. Sokaknak csak kartonból és fából összetákolt hegedű jutott. A hatás azonban így, már ebben a kísérleti, pár hónapos időszakban is meglátszott. A fiataloknak nem csak hangszertudása, hanem a magatartása, koncentrációs képessége is javult. A helyi iskola oktatóinak is feltűnt a változás, üdvözölték a programot.

Az igazi fellendülést a 2014-es év hozta. A kezdeményezés európai uniós támogatást kapott, így rövidesen tizenöt dél-dunántúli és észak-magyarországi iskolában foghattak a diákok ceruza mellett hangszert is a kezükbe. A zenetanárok mellett pedig szociális munkások is foglalkoztak a tanulókkal. A gyerek iskolai, próbái viselkedését ugyanis csak a családi, egészségügyi és szociális háttér ismeretében lehet megérteni. A Szimfónia Program nem csak a diákokat, hanem az egész családot segítette.

Otthonérzet

A uniós projekt azonban lezárult, a források nagyrészt elapadtak. Tarnabodon és Szendrőládon azonban töretlenül működik a Máltai Szimfónia program. E falvakat jelentős részben romák lakják. Miközben a magyar családok szépen lassan megöregednek, a cigánysorok táplálják az iskolákat. A telepen otthonosan mozog az a két szimfóniás szakember, akik helyben nemcsak a zenetanári, hanem a szociális feladatokat is ellátják. A gyerekek hangszertudásának bemutatása jó alkalom arra, hogy a tanárok meglátogassák a családokat, felmérjék a körülményeket, melyek között a diákjaik élnek. A családok pedig bizalommal fordulnak a szakemberekhez. *„Otthon érezzük magunkat itt, szinte mindenkit ismerünk és minket is elfogadnak”* – mondja Tamás, aki a szendrőládi gyerekeket tanítja hegedülni, gitározni, ukulelezni.

Noha az alapok és a célok ugyanazok, a falvak igényeire és lehetőségeire formálódik a program. Van, ahol csak iskola után kezdődnek a foglalkozások, ám ahol szeptemberben mínusz négy tanárral indult el a tanítás, más a helyzet. Itt a töménytelen helyettesítés és a

mindennapi testnevelés óra megtartása kivitelezhetetlen. A gyerekek az órák helyett sokszor az informatika teremben kötnek ki. Nem csoda hát, hogy a pedagógusok hálásak, ha a diákok a gépezés helyett hasznosan tudják tölteni az időt. Ha a billentyűk helyett a dobot ütik vagy a húrokat pengetik – értékelik a hétköznapi valóságot a program vezetői.

Egymásra számítanak

A szimfóniás próbákon – az egyéni alkalmak mellett – a közös zenélésen van a hangsúly. Az együtt játszás és az összhang örömeinek megtapasztalásán. *„Szeretnénk, ha ezek a gyerekek hatékonyabb és teljesebb életet tudnának élni. Ha elhinnék, hogy számíthatnak egymásra. Megértenék: ha beleadják magukat a feladatba, akkor azt véghez tudják vinni, és büszkék lehetnek magukra. Hisszük, hogy ezek a tapasztalatok kihathatnak az egész életükre”* – fogalmazza meg a tanárok motivációját Nagy Kálmán, a program vezetője.

A kottaolvasás vagy a hibátlan hangszertartás tehát csak másodlagos szempont. A program éppen ezért nem vetélytársa a zeneiskoláknak. Ahogy a közoktatásban is működnek alternatív iskolák, a Szimfónia is egyedi szisztémává szeretne válni, amely a helyi igényekre reagál. Itt a célok és a módszerek is teljesen mások, mint a hagyományos képzésben. A szegregált környezetben ráadásuk a gyerekeknek nem sok esélye lenne zenét tanulni. S noha páran az itt szerzett élmények hatására beiratkoznak zeneiskolába, hamar kiesnek onnan. Nem azt kapják, amit vártak, nem bírják a kötöttséget.

Nem a zenetanítás, hanem a rendszerhez szoktatás jelenti az oktatóknak a legnagyobb kihívást. A mélyszegénységben élő gyerekek sem otthon, sem az iskolában nem tapasztalják meg a rendszeresség fontosságát. A tanáraiknak számtalanszor a gyerekek után kell nyúlniuk, hogy eljárjanak a próbákra, ne kallódjanak el, ne essenek ki a programból. Éppen ezért legalább két évbe telik, mire a legnagyobb nyomorból érkezők is bátran kiállhatnak a színpadra.

Noha sokan úgy tartják: a roma emberek vérében van a muzsika, azért ez egyáltalán nem magától értetődő. Ők sem hegedűvel a kezükben születnek, arra várva, hogy a nagyközönség elé léphessenek. Tamás szerint csupán azért állnak közelebb a zenéhez, mert nincs más. Mélyszegénységben az élet ugyan korántsem egyszerű, ám nem csak szenvedésből áll. Ott is eljön a szórakozás ideje. Ilyenkor egyéb eszköz híján az emberek énekléssel, táncsal szórakoztatják magukat, s előkerül egy-egy porosodó hangszer is.

A zenei alap tehát megvan, melyre lehet építeni, sőt kell is. Erre a szimfóniások is ráébredtek. Ugyan kezdetben klasszikus darabok kottáit adták a gyerekek kezébe, hamar felismerték, milyen idegen ez a stílus a televíziótól. *„A misszionárius hozzáállás nem működik. A szerzetesnek sem vált be az a módszer, hogy odaléptek a törzshöz, és kijelentették: mától ő a ti istenetek, őt imádjátok. Ez a zenében sem így működik”* – mesél a tapasztalatokról Tamás. A gyerekek azóta autentikus cigány- és népdalokat játszanak.

Tovább zenélnék

Ezeztől a daloktól hangos a Szarvas Gábor út is. Noha a próba régen véget ért, a hangszerek mégsem kerülnek vissza tokjaikba. A gyerekek a szabadidejükben nem telefonjaikat nyomkodják, nem fociznak, inkább zenélnék tovább. Nem az a legmenőbb, aki a legtöbbet dekázza, vagy akinek a legdrágább a telefonja, hanem aki a leggyorsabban tudja eljátszani a „*Nád a házam tetejét*” vagy aki gyorsabban tanul meg egy dalt ukulelén.

A játék közben avatatlan füllel is meghallani: sok szimfóniásnak lenne helye a zenei pályán. Az apró, észak-magyarországi falvakból azonban szinte lehetetlen bekerülni a muzsikos világba. „*Snétberger Ferenc tehetség központja lehetne a kitörés módja, más utat nem igazán látunk*” – mondják a tanárok a realitások talaján maradván. Ám akad, aki rácáfol erre. Van olyan szimfóniás diák, aki már neves cigányzenekarokban játszik, ám a csapathoz mindig visszatér. A zenekar ugyanis mára közösséggé formálódott. A különböző falvak gyerekei csapattársaként tekintenek egymásra. Ez korábban elképzelhetetlen volt „*A falvak gyerekei rázták egymás felé az öklüket. Ám a kezdetekkor tapasztalt felgyülemlett agresszió ma már nyoma sincs*” – állítja Tamás.

Minden tanár hasonló, talán aprónak tűnő, mégis hatalmas változásokról számol be. Míg tavaly még bukdácsolnak a szimfóniások az iskolában, idén nem bukkott egyikük sem. A zenélni tanuló diákok célokat tűznek ki maguk elé. A program elején nem tudták megmondani: mik lennének szívesen, ha felnőnek, ma már van válaszuk a kérdésre. Csecsemőgondozói, zenész, sőt tanári pályáról álmodnak. Köszönnek, a szemünkbe néznek, tartásuk, véleményük, kreatív ötleteik vannak. Nem tudom ezt másnak betudni, mint a zenének – összegzi a Szimfónia két évét Kálmán.

A gyerekek is érzik a zene formáló erejét. Az egyik szendrőládi fiú így hivatkozik a Szimfónia előtti időkre: „*Tudja Tamás bácsi, amikor még rossz voltam*”. A zene ugyanis jobbra teszi az embert. Ez az, amihez a szimfóniás gyerekek zenéjét hallgatva nem fér kétség, s ezt hirdeti A rendszer jelmondata is: „*Aki egyszer hangszert vesz a kezébe, soha nem fog fegyvert fogni*”.

Képek: Vadnai Szabolcs; Szimfónia Program